

Kéry Magdolna

A bezöndült lelkiismeret

A lelkiismeret alakulása az ember élete folyamán

1. A lelkiismeret kialakítása: gyermekkor, kamaszkor. Az lesz bennem, amit belém neveltek, és amit a génjeim megengednek. A lelkiismeret kialakításához és ápolásához szükséges eszköztár elemeinek jobb minél hamarabb beépülniük az ifjú ember életébe, de persze mindig az aktuális életkornak megfelelő mértékben és formában. Erről köteles gondoskodni a szülő. A „mémeket”, a gondolatcsomagokat igyekeznünk kell hatékonyan átadni az utódoknak. Olyan lelki kereteket biztosítsunk a gyerekeknek, amelyekben kialakulhat a lelkiismeretes ember. Nem a véletlenre kell bízni az általunk legfontosabbnak vélt gondolatok átadását. Nem jó, ha hagyjuk, hadd kóstonjon bele mindenbe, amibe akar, aztán majd csak kialakul „magától” az erkölcsi értékrendje és az erkölcsi ítélőképessége.

Ez a nevelési út azért nem járható ma már, mert nem egyneműek, vagy zömében nem egyneműek az ifjú embert érő hatások, azonkívül az emberiség és az egész bolygó sorsa ott tart, hogy nem bízhatjuk a gyereket érő mindenféle hatások eredőjére a lelki fejlődést. Ma már minden értelmes ember azt állítja, hogy csak a minél hamarábbi tudátalakulás segít az emberiségen, márpedig ez a folyamat igencsak hosszan tartó. Ezért nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy nem céltudatosan neveljük céltudatosan gyerekeinket. (A tudátalakítás témájában olvassátok el György Lajos: A jót választandó kell c. könyvét!)

Mondok egy példát arra, hogyan lehet a legkomolyabbnak tűnő dolgokat is együtt végezni egy kisgyerekekkel. Az óvodást is fokozatosan hozzá lehet szoktatni a lelkiismeret-vizsgálathoz. Elkerülendő azonban, hogy fölösleges és káros büntudat alakuljon ki benne, a napi önvizsgálatot arra korlátozzuk, hogy elmondjuk, kinek okoztunk aznap örömet, kinek segítettünk, a rossz cselekedeteket nem soroljuk föl. Az egészet tervezzük barátságosra, meghittre, hogy a gyerek szívesen vegyen részt benne, napirendjének természetes alkotóelemévé váljék. Éneklés, kényelmes testhelyzet, rugalmas beszélgetés. Ha például annyira foglalkoztatja valami, hogy elmesélése kicsit több időt igényel, akkor ezt is meg kell hallgatni. Ennek azonban az a feltétele, hogy eleve bővebb időtartamot szánjunk ezekre az esti elmélkedésekre. Így aztán néha komoly életproblémák kerülnek felszínre, amelyeket megintcsak az ő szintjüknek megfelelően meg kell tárgyalni. (Többek között ekkor erősödhet meg a felnőttben az a vélemény, hogy az igazán nagy és fontos dolgok röviden, egyszerűen és egyértelműen is kifejezhetők: az igen igen, a nem nem. Csak le kell hántani róluk a sallangokat, és nem kell magyarázkodni, hogy ezt így értjük, azt meg úgy. Úgy értjük, ahogyan mondjuk, ahogyan bárki ezen a földön megértené, ha lefordítanák az ő nyelvére.)

Később, első osztályban, vagy ha érettebb a gyerek, akkor már nagycsoportos korban, azt is rendszeresen meg lehet beszélni, mivel bántottunk meg valakit, mi

volt rossz aznap (az énekben: „utálatos tett”). Addig is szóba kerülhet, de nem rendszeresen, nem mindennap – a kóros büntudat elkerülése végett, ill. hogy ne menjen el a kedve az egészszől (pozitív megerősítés szükséges). Kisebb korban csak akkor érdemes este visszatérni rá, ha érzelmileg őt is megviselte a csínytevés, vagy nagyon rosszat tett. Példa a lelkiismeret-vizsgálat formájára óvodásokkal, kisiskolásokkal:

Esti ének:

*Este van, este van, minden elcsitul,
az én kis lelkemben világosság gyúl.
Most látom, mi volt jó, mi volt szeretet,
mi volt a mai napon utálatos tett.*

(Itt megállunk, mindenki, a felnőtt is elmondja, mivel okozott valakinek örömet, majd befejezzük az éneket:)

*Azért, kik e verset velem mondjátok,
nyugalmas szép álom szálljon tirátok.
Hogy majd holnap reggel, ha virrad a nap,
szépen együtt puszilkodjunk, együtt tornázzunk,
együtt mosakodjunk, együtt reggelizzünk,
együtt énekeljünk, mint a madarak.*

2. A lelkiismeret alakulásának legerőteljesebb szakasza, a lelkiismeret „végleges formába öntése”: kialakul a teljes személyes erkölcsi értékrend (ezen belül a világnézet, saját helyem, életfeladataim); erkölcsi érzékem eszköztára kiegészül, amennyire lehet, teljessé válik; erkölcsi állapotomat hozzávetőlegesen helyesen meg tudom ítélni (18-20 év körül, gimnázium végén, felsőfokú tanulás alatt). Ez az időszak a lelki szárnyalás, a fellegekben járás kora. Nem szabad elengedni a „fellegeket”, a magasröptű eszméket, hanem közelíteni kell őket a földhöz, és meg kell valósítani őket. Ha a tényekre, a valóságra, a természet törvényeire alapoztuk az értékrendünket (hiszen annak vagyunk mi is részei), akkor igenis jó belekapaszkodni azokba a fellegekbe, és lehet, hogy aki erről le akar beszélni, arra valami homályos szemüveget tettek, és emiatt nem látja a szép felhőket, sőt, esetleg a valóságot sem.

3. A kompromisszumkötések, a „betörés” időszaka: 25-30 év körül (munkába állás, családalapítás, letelepedés). Ilyenkor alakulnak ki a keretek, amelyek vagy segítik az erkölcsi értékrend megszilárdulását, vagy rombolják azt. Példa az előnyös keretekre: az ember vidéken él (át kell gondolni, melyik családtagnak mennyi utazásra lesz szüksége), autója nincs, nagyszülőktől külön, de a közelükben lakik, négy gyereke van, közeli munkahelye van (többféle képzettség => én diktálom, hol dolgozom). Példa a rossz keretre: Ha valaki vidékre költözik, és nem méri föl előtte, mennyit kell utaznia, akkor előáll az a gyakori helyzet, hogy az illető sajnálkozik (mert értékrendjében nincs benne az autó), hogy ő

„kénytelen” személygépkocsival járni. Az autóval azért példálózom előszeretettel, mert egyrészt általában több energiát emészt el és többet szennyez, mint bármelyik más fogyasztásunk, másrészt ehhez képest nem létszükségletéről van szó, hanem kényelemszeretetről. Szerintem csak a mentők, tűzoltók, mozgássérültek, nagyobb szükséges tárgyat szállítók számára jogos az autóhasználat.

4. A folyamatos kísértések hosszú korszaka (30 – 60-65 év). Ha jól választottuk meg a kereteket az előző, „betörés” időszakban, akkor ez nem a folyamatos visszaesések, a folyamatos büntudat és elégedetlenkedés korszaka lesz, illetve nem kerülünk olyan helyzetbe, hogy tudatosan állítsunk föl magunknak egy rosszabb értékrendet (vagyis megtörünk a mindennapok súlya alatt, és feladjuk elveinket).

5. A szellemi és testi gyümölcserlelés korszaka. Aki amint élt, olyan öreg lesz belőle: vagy bölcs, vagy nem az. Valamilyen szinten persze mindenki bölcs lesz, ha megéri a 60-65 éves kort, hiszen az átélt tapasztalatokat és azok valamiféle összegzését, illetve az azokból levonható tanulságokat egyedül ő birtokolhatja, de ahhoz, hogy ezt méltó módon, hatékonyan át is adja az utána jövő nemzedékeknek, előtte is hitelesen, szépen kell élnie. Például, ha valaki önző módon élt, akkor öregkorában is valószínűleg olyan lesz, és hiába gyűlt össze sok érdekes és hasznos tapasztalata az évek folyamán, vagy képtelen rá, hogy továbbadja másoknak, vagy ha el is mondaná, nincs aki meghallgassa. Vagy ha valaki elégedetlenkedő természetű volt világeletében, akkor hiába az ősz hajszál, ki hallgat szívesen egy zsörtölődő nagypapát vagy nagymamát.

Egy kis ökofilozófia

Mindaz, amit a fentiekben elmondtam, legtöbbünknek ismerősként csengett. Most megkérlek Benneteket, hogy evezetek velem egy kicsit idegenebbnek tűnő vizekre, és a továbbiakban még inkább közösen gondolkodjunk, úgy, mint egy szellemi műhely munkásai.

20-22 évvel ezelőtt egy problémára akadtam, amelynek megoldási javaslatához szívesen veszek hozzászólást, hiszen egyetemes gondról van szó. Az eddig el-

mondottak igyekeztek képet adni egy egységes, kerek egész életstratégiáról (életmegoldásról). A használt kifejezések valamiféle ki nem mondott vallási tartalmaikat sejtetnek, pedig igyekeztem, hogy mondandóm igen-igen, nem-nem legyen, és nem akartam *sejtenni* senkivel semmit. Tehát a problémám a következő: az erkölcsöt, vele együtt a lelkiismeret fogalmát mindeztáig döntően árukapcsolással, a vallásos hittel együtt adták-vették az emberek. Mára azonban eljutottunk oda, hogy nemcsak a vallásos emberek szeretnének jók lenni, tehát az erkölccsel kapcsolatos fogalmakat, technikákat le kellene választani a hitről. Esélyt kell adni, hadd lehessen jó ember az is, aki nem hisz nem tudható dolgokban, és számára elég ösztönző erő a jóra az, hogy megértette a természet törvényeit, és kizárásos alapon az ennek való megfelelésre törekszik az életében. Gondot jelent számomra az a tény is, hogy a vallások kupacokba rendezik az embereket az alapján, hogy mit állítanak, mit „tudnak” a nem tudhatóról. Ebben az elrendezésben eleve el van ültetve a vita, a viszály magja. Ezt ma már nem engedheti meg magának az emberiség, hiszen nemhogy nem lenne szabad viszályt kelteni, de még ha minden erőnkkel összefognánk, sem biztos, hogy sikerülne megmenteni fajunkat, vagy akár a természet jó részét.

Megoldási javaslatom a következő:

Az emberek ne olyan rendező elv alapján igyekezzenek kupacokba oszolni, amelyek magukban hordják az ellentéteket (lásd vallási, nemzeti kupacok), hanem a természet törvényeihez való alkalmazkodás következtében a „kicsi a szép” elv alapján helyi közösségeket hozzanak létre, amelyek azzal foglalkoznak, hogy megbeszéljék, miben áll a bolygói értékrend, milyen feladatok várnak ránk, hogyan valósítsuk azokat meg a gyakorlatban.

Szerintem ezek a témák éppen elég megbeszélnivalót adnak, és jobb, ha arról vitatkozunk, aminek a szereplői mindenki számára elfogadható tények, mintha arról folya a szó, hogy ki mit gondol az el nem gondolhatóról, ki mit „tud” a nem tudhatóról. Ezen a teologizálást, a hit-tant és általában az ésszel föl nem fogható dolgokat értem. 25 év saját tapasztalatait és sok más ember tapasztalatait összegyűjtve azt tudom javasolni, hogy a hitbéli tartalmakat – és ideérték minden egyéb irracionális tartalmat – mondjuk annak, amik: vágyak, remények, amelyek vagy igazolódnak, vagy nem. Ennek több haszna lesz mindnyájunk számára, mint kára.

Személy szerint én, például, nagyon remélem, hogy halálunk után vár minket egy feltétel nélkül szerető Isten, és valamilyen formában mindannyian együtt leszünk valahol (ennél több irracionális dologra nem is vágyom). Ebbe a mondatba is bele lehet kötni, mert mi az, hogy forma, mi az, hogy valahol stb. Ott van azonban előtte a bevezető szó, az ige: remélem. Se több, se kevesebb. Ettől kezdve, úgy gondolom, nem kell, nem lehet sokat témázni ezen az állításon, hiszen mindenki abban reménykedik, amiben neki jólesik.

Ezzel szemben viszont arról, hogy mi dolgunk a világon, érdemes és szükségszerű is beszélgetnünk, egy közös nevező alapján, amelyet a bezöldült lelkiismeret címszó alatt próbáltam összefoglalni. A remény szó valóban varázsige. Felszabadítja az embert a gyötrő hitbéli magyarázkodások alól, megelőz egy csomó emberek közötti konfliktust, és a hit hozzákötése nélkül maga a szó is olyan óriási jelentőségűre növekszik, hogy valóságos érzelmi fellángolást hoz az emberbe.

Próbáljátok ki!